

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

จิตรกรรมสกุลช่างลำปาง :การศึกษาเชิงประติมานวิทยาและปัจจัยที่ส่งผลต่อ
การเปลี่ยนแปลงในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องทศชาติชาดก
ในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ช่วงพุทธศตวรรษที่ 24-25

Mural painting of Lampang School: The analytical of
Iconography and factors that influence in the Thosachat:
Ten last Jatakas, depicted on the mural painting
in Lampang Province between the 18-19 Century (A.D.)

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โคมสึ มีภักดี

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัย วิทยาลัยสหวิทยาการ
ประเภทงานวิจัยเดี่ยว ประจำปีงบประมาณ 2561

พ.ศ.2563

จิตรกรรมสกุลช่างลำปาง :การศึกษาเชิงประติมานวิทยา
และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องทศชาติชาดก
ในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ช่วงพุทธศตวรรษที่ 24-25
Mural painting of Lampang School: The analytical of Iconography and factors
that influence in the Thosachat: Ten last Jatakas, depicted on the mural painting
in Lampang Province between the 18-19 Century (A.D.)

บทคัดย่อ

วิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ข้อ คือ เพื่อศึกษาลักษณะทางประติมานวิทยาของตัวละคร
ในเรื่องทศชาติชาดกจากจิตรกรรมฝาผนังในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทาง
วัฒนธรรม ที่อาจส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนแบบแผนในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องทศชาติชาดกของ
กลุ่มสล่าในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มสล่ามีความหลากหลายที่มาจากเมืองลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ เชียงราย
แต่มีลักษณะร่วมที่สำคัญคือ ส่วนใหญ่มักจะวาดฉากประจำชาติตั้งจิตรกรรมไทยประเพณีที่ได้รับกันต่อมา
รวมถึงการวาดภาพเหตุการณ์ในเรื่องหลายๆ เหตุการณ์ และมักจะเป็นเหตุการณ์สำคัญที่มีมักจะปรากฏในทศ
ชาตินั้น โดยสามารถแบ่งกลุ่มภาพจิตรกรรมออกเป็นสองช่วงคือ ภาพที่วาดก่อน พ.ศ. 2500 และหลัง
พ.ศ.2500 โดยในการแบ่งตามช่วงเวลาทีวาดจิตรกรรมนั้น ทำให้เราเห็นได้ค่อนข้างชัดเจนว่า ภาพที่วาดก่อน
พ.ศ.2500 ได้รับอิทธิพลจากศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์หรือทางกรุงเทพฯ ทั้งประเด็นที่เป็นการเล่าเรื่องหลาย
เหตุการณ์และมักเป็นเหตุการณ์สำคัญของเรื่อง พื้นที่ที่วาด วาดเต็มผนัง ลักษณะทางประติมานวิทยาของตัว
ละคร ลักษณะท่าทาง การแต่งกาย ส่วนภาพที่วาดหลัง พ.ศ. 2500 จะพบว่ามีสล่าหลายกลุ่ม โดยมี
ลักษณะเฉพาะของตน อาจเรียกได้ว่าเป็น “ศิลปะสำเร็จรูป” ลักษณะเด่นของภาพจิตรกรรมในช่วงเวลานี้คือ
การแสดงออกอย่างอิสระของสล่าที่หลุดออกจากกรอบของขนบดั้งเดิมของจิตรกรรมไทยประเพณี

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนขนบในการวาดภาพจิตรกรรมนั้น อาจจะเนื่องมาจาก 2 ปัจจัยดังนี้
ปัจจัยทางการปกครอง น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อขนบในการรับอิทธิพลของภาพจิตรกรรมไทยประเพณีมาใน
ช่วงแรก คือ ช่วงก่อน พ.ศ.2500 ปรากฏที่วัดบุญวาทย์ วัดเกาะและวัดช้างเผือก จัดเป็นงานแบบกรุงเทพฯ สมัย
รัชกาลที่ 6 และ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยนี้น่าจะเป็นปัจจัยหลักและปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการวาดภาพ
จิตรกรรมในกลุ่มช่วงหลัง พ.ศ.2500 จากความนิยมในการวาดเลียนแบบภาพของ ส.ธรรมภักดี น่าจะเริ่มจาก
การทำบุญโดยมีเจ้าภาพร่วม เกิดระบบการจ้างเหมารับจ้างวาดโดยคิดตามพื้นที่ ดังนั้น จึงส่งผลต่อการกำหนด
รูปแบบของภาพอย่างชัดเจนเนื่องจากสามารถผลิตซ้ำได้ในแต่ละแห่ง

คำสำคัญ: ประติมานวิทยา จิตรกรรมฝาผนัง ทศชาติชาดก

Abstract

This research has 2 objectives which are; to study the iconography of the characters in Thosachat: Ten last Jakatas, depicted on the mural painting in Lampang Province, and to analyze cultural factors which could affect the adaptation of the Thosachat: Ten last Jakatas mural painting patterns by the local artists called Sala in Lampang Province.

According to the research, though Sala has diverse origins, from Lampang, Lamphoon, Chiangmai to Chiangrai, they share similar characteristics in mural painting. The scene will be painted according to Thai art and culture. They often painted important circumstances and incidents happening in Thosachat. The mural painting can be divided into two groups which are the mural painted before 1957 and after 1957. By grouping the mural according to the periods, it clearly showed that the ones painted before 1957 were influenced by Ratanakosin or Bangkok art style. It can be noticed in the way the painting tell stories, usually the important ones. Also, the space usage, the iconography, and costume of the characters represent Ratanakosin art which is very different from the style of mural painted after 1957 where the artists (Sala) express their own styles.

It could be presumed that there are two main factors of the changes in mural painting tradition. The first factor is the government factor which affected the mural painting before 1957. There is evidence at Wat BunyaWat, Wat Koh and Wat Chang Puek showing the influence of Thai mural art during the King Rama 6 period. Another factor is the economic factor which clearly affected the mural painting after 1957. Due to the widespread of caricature by S. Tham Pakdi. It is assumed that when there were co-hosts for making merit, the mural painting hiring by space occurred. This directly affects the direction of the painting as it can be reproduced in different places.

Keywords: Iconography, Thai Mural Painting, Thosachat